

ET AFBUD FRA SØREN KIERKEGAARD

VED

H. P. ROHDE

Med sine særprægede meninger og sin aparte livsførelse stod Søren Kierkegaard temmelig isoleret indenfor sin familie. Men der var nogle af hans slægtninge, som, hvor meget eller hvor lidt de så forstod af hans bøger eller tankeverden, dog satte pris på ham, og i hvis hjem han holdt af at komme. Til dem hørte halvonkelen, silke- og klædehandleren Michael Andersen Kierkegaard (1776-1867). Han går i familieannalerne både under navn af „den unge“ og „den gamle“. Han var en snes år yngre end sin fætter, Kierkegaards fader, hvis forretning han overtog og videreførte. I denne egenskab hed han „Unge Kierkegaard“. Men han var en aldrende mand, da Kierkegaard trådte ud i livet, og derfor omtaler Kierkegaard ham altid som sin „gamle onkel“.

„Unge Kierkegaard“ skal nok have været en forstandig forretningsmand og god økonom – da han døde opgjordes hans formue til næsten tre hundrede tusind rigsdaler. Men han huskes også som en gemytlig og godhjertet mand, der levede et hyggeligt familieliv med kone og børn. Om aftenen dyrkedes ofte kortspil, hvad Søren Kierkegaard – i modsætning til broderen Peter – gerne kom og deltog i. Lidt naiv har „unge Kierkegaard“ været på visse måder, og man har fornemmelsen af, at Søren af og til ikke har dyet sig for at have ham til bedste. F. eks. havde „unge Kierkegaard“ den svaghed at skrive vers, og det kunne give anledning til pudsige situationer mellem ham og nevøen. Kierkegaard har selv fortalt Brøchner følgende: „En Dag kom han op til S. K. og efter en lille Indledning kom han frem med en Bunke af sine Vers, som han bad Neveu'en at læse højt. De fik saa Plads ved Siden af hinanden i Sophaen. Den Gamle sad, lænet tilbage, og satte sine Brillen paa for at kunne følge med under Oplæsningen, nærmest vistnok for at passe paa, at Intet blev sprunget over. Søren K. sad, noget forover bøiet, med Papirerne, og valgte vistnok denne Stilling for at den Gamle ikke skulde

Øllegaard Kierkegaard, f. Baggesen. Tegnet af N. C. Kierkegaard maj 1849.
Ca. trekvart størrelse. Privateje.

iagttage et forræderisk Smil paa hans Ansigt. Han læste Digtene op fra Ende til anden med hævet Stemme og med stor Pathos. Den Gamle var aldeles henrykt; Taarerne løb ham ned ad Kinderne af Rørelse over de skjøne Vers, og han forlod S. K. med de varmeste Taksigelser.“

M. A. Kierkegaard havde tre døtre og en søn. Sønnen Hans Peter Kierkegaard (1815-62) var krøbling, og kom på grund af denne skavank i et forhold af gensidig forståelse til Søren. „Han læste – fortæller Brøchner – med den største Interesse Fætterens Skrifter, besøgte ham af og til i hans Hjem, og hentede sig ved disse Besøg megen aandelig Løftelse. Om ham talte jeg engang med S. K. og fortalte ham, hvor stort et Indtryk et af hans Arbejder: Skriftetalen i „Opbyggelige Taler i forskjellige Aand“, havde gjort paa ham. I den tales der et Sted om et Menneske, der ved sin legemlige Svaghed er forhindret fra at udøve en Gjerning i det Ydre, og der skildres smukt og opløftende, hvorledes ogsaa et saadant Menneske har den almeenmenneskelige ethiske Opgave ubeskaaren, og hvilken særlig Form Livsopgaven faaer for ham. S. K. sagde: „ja! for ham er det Skrift en Lykke.““

Også datteren Julie (1810-1884), der i 1835 blev gift Thomsen, men

Michael Andersen Kierkegaard. Tegnet af N. C. Kierkegaard april 1849.
Ca. trekvart størrelse. Privateje.

allerede i 1845 sad som enke med fem små børn, stod Søren Kierkegaard nær. Det ser vi bl. a. af de breve, han skrev til hende, nogle af de smukkeste fra hans hånd. Det var til hende, han skrev det rørende brev i anledning af, at de havde spadseret sammen og gået så hurtigt, at hendes lille søn ikke kunne følge med – det brev der slutter: „Saa hils da det lille Menneske fra mig af og forær ham medfølgende Æske Legetøi fra den fremmede Mand, der i Dag gik saa stærkt med ham. Og Du, min kjære Julie, Du som – ja, det er vistnok til Straf, fordi Du idag gik saa *hurtigt* – Du som nu har været nødsaget til at gaae desto *langsommere*, idet Du langsomt har maattet stave Dig frem i min ulæselige Skrift, Du modtage til Slutning en Forsikkring om den Hengivenhed, med hvilken jeg forbliver Din Dig ganske hengivne Cousin S. K.“ Julie Thomsen var ikke nogen uintelligent dame, og med hende kunne Kierkegaard tale fortroligt om sit forfatterskab. En gang skal han have sagt til hende: „Nu er der ikke halvtreds mennesker, som læser mig, og ikke halvtreds mennesker, som forstår mig – men om halvtreds år vil det blive anderledes!“¹⁾

Heller ikke må det glemmes, at det var gennem M. A. Kierkegaard, at filosofen Hans Brøchner var beslægtet med Søren Kierkegaard og

lærte ham at kende. M. A. Kierkegaard var nemlig i sit første ægteskab gift med Anne Sophie Kiølsen (1779-1815), der var en søster til Brøchners moder. „Unge Kierkegaard“ var med andre ord de to tænkeres fælles „gamle onkel“. Han beboede og ejede ejendommen Store Kjøbmagergade 49 (nuværende Købmagergade 45), og her var det, Brøchner så Søren Kierkegaard første gang – og fik så ganske mærkeligt og overraskende et indtryk af ham: „Mit første Møde med S. K. falder i den allerførste Tid efter at jeg var bleven Student (1836). Jeg saae ham da i min gamle Onkel, Grosserer M. A. Kierkegaards Huus, i et Selskab, der blev gjort i Anledning af nuværende Biskop Kierkegaards Forlovelse (eller Bryllup?) med hans første Kone. Jeg saae der S. K. uden at vide, hvad han var; der var kun blevet sagt mig, at han var Dr. K's Broder. Han talte kun meget lidet den Aften; forholdt sig vistnok væsentlig iagttagende. Jeg fik kun et bestemt Indtryk af hans Ydre, over hvilket jeg nærmest morede mig. Han var dengang 23 Aar gammel, havde noget meget Uregelmæssigt i sin hele Skikkelse og en mærkelig Coiffure. Hans Haar stod i en purret Kam næsten et Kvarteer op over hans Pande, og han saae besynderlig forvildet ud derved. Jeg fik, uden at jeg veed hvorledes, den Forestilling, at han var Handelscommis – maaskee fordi Familien var en Kjøbmandsfamilie, – og jeg supplerede det, under Indtrykket af hans aparte Ydre, strax til, at han maatte være i en Manufacturboutik. Jeg har siden tidt leet hjertelig over min Skarpsindighed.“

M. A. Kierkegaard var gift to gange. Sit andet ægteskab, der var barnløst, indgik han den 23. april 1821 med Øllegaard Baggesen (1772-1855), der var en slægning af digteren Jens Baggesen. Hun skildres af familietraditionen som en begavet og dannet dame, der gjorde meget godt. Da hun døde højtbedaget, indrykkede hendes mand følgende dødsannonce i Adresseavisen for den 5. maj 1855: „Min elskede, trofaste Hustru, Øllegaard, født Baggesen, hjemkaldtes af Gud til et bedre Liv Onsdagmorgen den 2den Mai, i sit 84de Aar. I 34 Aar forundtes det mig at være forenet med hende i det lykkeligste Ægteskab, og med den dybeste Taknemmelighed føler jeg, hvormeget hun i denne lange Aar-række har været for mig, mine Børn og mit heele Huus. M. A. Kierkegaard. – Begravelsen finder Sted fra Helliggeistes Kirke Mandagen den 7de Mai, Kl. 12.“

I betragtning af, hvor nært Søren Kierkegaard havde været knyttet til huset, var det ikke underligt, at hans gamle onkel regnede med at se ham til begravelsen, og gennem bedemanden fik han besked om, at en vogn ville komme og afhente ham på det og det klokkeslet på begravelsesdagen. Men – Kierkegaard sendte afbud. I et brev til onkelen begrun-

„Tante i Gothersgaden“ var født Karen Jørgensen, blev gift den 26. maj 1797 med M. A. Kierkegaards broder, silke- og klædehandler Anders Andersen Kierkegaard (1767-1816), med hvem hun havde tre døtre og to sønner. Den ene søn var den her nævnte „Fætter Andreas“, som døde i 1853, den anden var tegneren og litografen Niels Christian Kierkegaard (1806-82), hvem vi kan takke for de to smukke, men med hensyn til ligheden meget omdiskuterede portrætter af den unge Søren Kierkegaard: profiltegningen fra 1838 og en face-tegningen fra omkring 1840.

„Tante i Gothersgaden“ blev enke i 1816, og fem år senere, i 1821, gik hendes mands firma „Kierkegaard, Aabye og Komp.“ fallit, skønt Sørenns fader, den gamle hosekræmmer, havde gjort alt for at hjælpe og bl. a. eftergivet firmaet sine fordringer på ikke mindre end 11.000 rigsdaler. Men hun blev hjulpet af sine velstående slægtninge. Særlig M. A. Kierkegaard tog sig af hende, en tid boede hun i hans hus. Vi har også et pænt brev fra ham til Peter og Søren Kierkegaard, hvori han beder om, at det beløb, han har til gode som exekutor i faderens bo, må blive fordelt mellem hende og to andre familier, med hvem faderen „i Fortiden, har staaet i en særdeles nøie Forbindelse“ og med hvem han „endog – stod i en liden Familieskab“. Det er imidlertid først i vejviseren for 1836, hun nævnes som boende i Gothersgade – i nr. 15, det nuværende nr. 30. Her har hun formodentlig boet til sin død i 1844.²⁾ (1845 er hun alligevel opført på sønnernes nye adresse: Academiøgaden 281 A.)

„Peter“, hvem Søren beder onkelen hilse, er den ovennævnte Hans Peter, krøblingen. Det er betegnende, at Kierkegaard, selv i dette korte brev, ikke glemmer ham. Ham og hans hårde skæbne har han vistnok ofte haft i tankerne. Og mens han hårdnakket nægtede sig hjemme for andre, havde han altid tid til et besøg af Peter.

Hovedpunktet i brevet – afbudet til begravelsen – har måske overrasket den godmodige onkel, men falder ellers aldeles i tråd med, hvad vi fra så mange sider ved om Kierkegaard. I 1855 var han forlængst hørt op med at gå til de forskellige kirkelige handlinger, herunder begravelser. Brøchner fortæller meget karakteristisk: „Dengang S. K. begyndte sin Polemik mod det Bestaaende, og maaskee allerede nogen Tid tidligere, ophørte han at deeltage i den kirkelige Gudstjeneste, ved hvilken han tidligere havde været en meget stadig Gjæst. Afdøde Dr. Frederik Beck fortalte mig engang, at S. K. i den Tid gjerne kom i Athenæum Søndag Formiddag under Kirketiden; hvilket Beck, med den for ham eiendommelige Lyst til spydige Bemærkninger, fortolkede saaledes, at S. K. vilde gjøre Folk opmærksomme paa, at han ikke be-

søgte Kirken.“ Dr. Beck har dog nok haft ret – denne bevidste brug af sin person i oplysningens (evt. mystifikationens) tjeneste var typisk for Kierkegaard.

Og det er ganske særlig indlysende, at Kierkegaard ikke har ønsket at vise sig ved denne begravelse, når man tænker på tidspunktet – de første dage af maj 1855. Han stod da midt i striden mod den officielle kristendom. På tærskelen til udgivelsen af sit eget kamporgan: „Øieblikket“. Få måneder i forvejen, den 18. december 1854, havde han offentliggjort sin store artikel i „Fædrelandet“ om biskop Mynster som sandhedsvidne, og i den følgende tid havde han – med hans eget udtryk – ved en række artikler i samme blad „vedligeholdt en levende Ild mod den officielle Christendom og dermed mod Gejstligheden her i Landet.“

Det sprog, han brugte, var som bekendt voldsomt. F. Eks. skrev han den 29. januar 1855: „jeg vil hellere spille, svire, hore, stjæle, myrde end deltage i at gjøre Nar af Gud, hellere tilbringe min Dag paa Keglebaner, i Billardhuse, min Nat ved Hazard eller paa Maskerader end deltage i den Art Alvor, Biskop Martensen kalder christelig Alvor.“ Og den 26. marts 1855 skrev han: „Vi har hvad man kunde kalde et fuldstændigt Inventarium af Kirker, Klokker, Orgeler, Bækner, Bøsser, Tavler, Ligvogne osv. Men naar Christendommen ikke er til, er dette Inventariums Tilværelse saa langt fra, christeligt, at være til Gavn, at den meget mere er farlig, fordi den saa uendelig let foranlediger et Feilsyn og den Feilslutning, naar man har et saadant fuldstændigt christeligt Inventarium, saa har man da naturligvis ogsaa Christendom –“. Og få dage før sin tantes død og begravelse, den 27. april 1855, lod han „Fædrelandet“ trykke den galgenvittige, besk-ironiske artikel: „Hvilken grusom Straf!“, hvori han netop kommer ind på spørgsmålet om sin kirkegang, fordi en præst, i sin naivitet, har foreslået, at kirkedøren burde lukkes for ham. Kierkegaard skriver til svar bl. a.: „Gyseligt! Altsaa, hvis jeg ikke forbedrer mig, skulde jeg være udelukket, udelukket fra om Søndagen i de stille Timer at høre Sandhedernes om ikke ubetalelige, saa dog uskattefrie Veltalenhed – jeg, jeg sølle Faar, der hverken kan læse eller skrive. . .“ Og han skriver videre: „Imidlertid træffer det sig dog saa heldigt for mig, at (medens f. Ex. den Straf, at tvinges til flere Gange hver Søndag at høre Sandhedsvidnernes om ikke ubetalelige, saa dog uskattefrie Veltalenhed, vilde gribe forstyrrende ind i min vante Levevis) vil derimod hin anden Strafs Udøvelse aldeles ikke forandre en Levevis, jeg af christelige Grunde har valgt og allerede længere Tid er tilvant. . .“³⁾

At Søren Kierkegaard, da han få dage efter denne artikel indbydes til en kristelig begravelse i den lille by, som København dengang var,

siger nej, kan ikke undre, selvom den afdøde var en af hans nære slægtninge. Men omend brevet derfor ved sit indhold ikke røber noget afgørende nyt, er det alligevel interessant og oplysende ved sin form. Kierkegaard var dog så meget menneske og så meget familiemenneske, at han ganske undgår at komme ind på de brændende problemer, som han jo ved, onkelen ikke forstår et muk af. Taktfuldt – og meget behændigt – motiverer han sit afbud med hensynet til familiemedlemmer – ja, han kunne ligefrem komme til at fornærme nogen ved at møde op! – – Kierkegaard skulle vel aldrig have siddet med sit drilagtige smil på, da han skrev denne uskyldige jesuitisme – som i sin tid under højtlesningen i sofaen af onkelens digte?

Ialfald – i dette lille brev høres et ekko med en ganske egen tone af Søren Kierkegaards lidenskabelige kamp mod kirken.

NOTER

(1) Bengt Hildebrand i *Personhistorisk Tidsskrift* 1933, side 106. – (2) Hun var født ca. 1770; begravelsesprotokollen angiver hendes alder, da hun døde, til 73 år. Hun døde 4.1.1844 og blev begravet 8.1. på Assistens Kirkegaard. – (3) Se også: S. K. Papirer XI,1, 1936, side 123–24.